

2021 | Οκτώβριος | Φάση 1 | Διαγωνίσματα Προετοιμασίας

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Γ' Γενικού Λυκείου
Ανθρωπιστικών Σπουδών

Σάββατο 24 Οκτωβρίου 2020 | Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α

- A1.** α→**Λάθος** (σχολικό βιβλίο σελ. 18: Το κλειδί για να κατανοήσουμε το έργο του Μαρξ και την αντίληψη που είχε για την ιστορία είναι η «ταξική πάλη»)
- β→**Σωστό** (σχολικό βιβλίο σελ. 24: Οι κοινωνικές επιστήμες προσπαθούν με τις επιστημονικές μεθόδους - που διαθέτει, η καθεμιά- να κατανοήσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά)
- γ→**Λάθος** (σχολικό βιβλίο σελ. 36: «Ενώ η βιομηχανική κοινωνία εστίαζε στο εργοστάσιο ως κύρια πηγή προϊόντων, η μεταβιομηχανική κοινωνία εστιάζει στο πανεπιστήμιο ως κύρια πηγή θεωρητικής γνώσης» (E. Etzioni Halevy, 1999:49)
- δ→**Σωστό** (σχολικό βιβλίο σελ. 36: Οι χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου είναι αυτές στις οποίες η πλειονότητα του πληθυσμού ασχολείται με την καλλιέργεια της γης)
- ε→**Λάθος** (σχολικό βιβλίο σελ. 58: στους πρωτογενείς φορείς, όπως η οικογένεια και η παρέα των συνομηλίκων κτλ., στους οποίους η αλληλεπίδραση των μελών της κοινωνικής ομάδας χαρακτηρίζεται από στενές διαπροσωπικές και συναισθηματικές σχέσεις)

A2. I→ γ (σχολικό βιβλίο σελ. 31: Οι αγροτικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται από: • τη μόνιμη εγκατάσταση του αγρότη-καλλιεργητή σε έναν τόπο και • τη συστηματική καλλιέργεια του εδάφους)

II→ δ (σχολικό βιβλίο σελ. 52-53: Το άτομο προσλαμβάνει από το κοινωνικό του περιβάλλον παραστάσεις και στη συνέχεια εναρμονίζει τη συμπεριφορά του ανάλογα με αυτές)

ΘΕΜΑ Β

B1. Σχολικό βιβλίο σελ. 15: 1.2. Κοινωνιολογική θεώρηση: Η κοινωνιολογική θεώρηση ... καθημερινή μας ρουτίνα.

Η κοινωνιολογική θεώρηση ή οπτική μάς καθιστά ικανούς να αναπτύξουμε την «κοινωνιολογική φαντασία». Η «κοινωνιολογική φαντασία» είναι ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Αμερικανό κοινωνιολόγο T. P. Μιλς και σημαίνει την ικανότητα των ατόμων να συνδέουν αυτό που συμβαίνει στην προσωπική τους ζωή με τα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα. Αυτή η σύνδεση γίνεται εφικτή, όταν μπορούμε να σκεφτούμε τον εαυτό μας από κάποια απόσταση, όταν τον παρατηρήσουμε έξω από την καθημερινή μας ρουτίνα.

Σχολικό βιβλίο σελ. 17: Η αμφισβήτηση... έλεγχο της λογικής (χωρίς τα παραδείγματα).

Η συμβατική γνώση είναι αυτό που θεωρούν οι περισσότεροι άνθρωποι αλήθεια ως προς την αξιολόγηση των δεδομένων της ζωής μας και που στην πραγματικότητα πρόκειται για κοινωνικά αποδεκτές αληθοφανείς ιδέες. Βέβαια αυτό δε σημαίνει ότι κάθε συμβατική γνώση είναι ψευδής. Είναι κοινότοπες ερμηνείες της κοινωνικής συμπεριφοράς και περιλαμβάνουν όλες εκείνες τις ιδέες που οι άνθρωποι, αβασάνιστα, θεωρούν αληθείς, χωρίς να τις έχουν υποβάλει σε κανέναν έλεγχο της λογικής.

(Παρατήρηση: αν οι μαθητές γράψουν παράδειγμα να μη βαθμολογηθεί αρνητικά).

B2. Σχολικό βιβλίο σελ. 15-16: «Η θεωρία...συναισθήματά μας».

«Η θεωρία συνιστά απόπειρα να εξηγήσουμε την καθημερινή μας εμπειρία με όρους που οικείοι, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για τις πράξεις άλλων ανθρώπων ή για τις εμπειρίες μας από το παρελθόν ή για καταπιεσμένα συναισθήματά μας» (I. Craib)

(και συνεχίζουμε στη σελίδα 16)

Εκείνο... με τη βιωματική εμπειρία.

Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στηρίζομαστε σε έννοιες που δεν έχουν άμεση σχέση μόνο με τη δική μας περίπτωση. Αξιοποιούμε λοιπόν την κοινωνική θεωρία, για να εξηγήσουμε και να κατανοήσουμε μια εμπειρία μας με βάση άλλες εμπειρίες, αλλά και γενικές ιδέες για τον κόσμο γύρω μας. Έτσι συνδέουμε την κοινωνική θεωρία με τη βιωματική εμπειρία.

(επίσης από τη σελίδα 16) Όμως υπάρχουν διαφορές... μη ορθολογική κατανόηση της πραγματικότητας.

Όμως υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στην κοινωνική θεωρία και την καθημερινή θεωρητική σκέψη:

- *Η πρώτη διαφορά είναι ότι η κοινωνική θεωρία φιλοδοξεί να είναι πιο συστηματική σε ό,τι αφορά την εμπειρία, αλλά και τις ιδέες. Η συστηματοποίηση υπόκειται στους κανόνες της λογικής: δηλαδή οι ιδέες σε μία θεωρία πρέπει να απορρέουν η μία από την άλλη και όχι να αναιρούν η μία την άλλη. Πρέπει να έχουν σχέσεις λογικής ακολουθίας.*

- *Η δεύτερη διαφορά αφορά τα λεγόμενα «δευτερογενή» προβλήματα, που εμφανίζονται κατά τη διαδικασία της λογικής διάταξης των ιδεών της κοινωνικής θεωρίας και τα οποία εκτιμούμε ότι συνδέονται με το φαινόμενο που προσπαθούμε να εξηγήσουμε. Για παράδειγμα, για να μελετήσουμε το φαινόμενο της ανεργίας, θα πρέπει να εξετάσουμε το θέμα της αγοράς εργασίας και των επαγγελματιών που έχουν ζήτηση, την κατάρτιση που πιθανώς απαιτείται για την άσκηση αυτών των επαγγελματιών και τέλος τη σχετική εκπαίδευση και τα ιδρύματα όπου αυτή παρέχεται.*

- Η τρίτη διαφορά σχετίζεται με το γεγονός ότι στη θεωρητική προσέγγιση ενός θέματος δεν είναι απαραίτητη η βιωματική σχέση με αυτό ή η άμεση εμπειρία. Δεν πιστεύουμε μόνο ό,τι βλέπουμε με τα μάτια μας. Αν πράγματι συνέβαινε αυτό τότε κανείς δε θα δεχόταν, λόγου χάριν, ότι η γη είναι στρογγυλή (για να δανειστούμε ένα παράδειγμα από τον φυσικό κόσμο).
- Η τέταρτη διαφορά είναι ότι η κοινωνική θεωρία έρχεται συχνά να ανατρέψει αυτά που ισχυρίζεται μια απλοποιημένη και συχνά μη ορθολογική κατανόηση της πραγματικότητας.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Σχολικό βιβλίο σελ. 22: Πηγή έμπνευσης... ο μοχλός της ιστορίας.

Πηγή έμπνευσης των θεωρητικών αυτών ήταν ο Κ.Μαρξ, ο οποίος υποστήριξε ότι υπάρχει αμείωτος ανταγωνισμός μεταξύ της αστικής και της εργατικής τάξης. Ο ανταγωνισμός αυτός, χαρακτηριστικό γνώρισμα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, φέρνει σε αντιπαράθεση τους κατόχους των μέσων παραγωγής με τους προλετάριους, που στερούνται αυτά τα μέσα. Η αντιπαράθεση αυτή ή αλλιώς, πάλη των τάξεων, είναι, σύμφωνα με τον Μαρξ, ο μοχλός της ιστορίας.

(και από την ίδια σελίδα 22) Ο Μαρξ... με τη μορφή του κέρδους.

Ο Μαρξ μελέτησε την εργασία και διατύπωσε την έννοια της υπεραξίας που παράγει ο εργαζόμενος. Τι είναι η υπεραξία; Σύμφωνα με τον Μαρξ, οι μισθοί των εργατών δεν αντιστοιχούν στην πλήρη αξία των αγαθών που παράγουν· ένα μόνο μέρος του εργάσιμου χρόνου τους αντιστοιχεί στην παραγωγή αγαθών ίσης αξίας με τις δαπάνες των δικών τους αναγκών συντήρησης (ελάχιστος μισθός). Τα αγαθά που παράγουν τον υπόλοιπο εργάσιμο χρόνο τους αντιστοιχούν στην επιπλέον αξία, δηλαδή στην υπεραξία, την οποία ιδιοποιούνται οι καπιταλιστές με τη μορφή του κέρδους.

Γ2. Σχολικό βιβλίο σελ. 23: Η έννοια της συμβολικής αλληλεπίδρασης... ως μια πολιτισμική και συμβολική «κατασκευή».

Η έννοια της συμβολικής αλληλεπίδρασης βρίσκεται επίσης στο επίκεντρο της σχολής της κοινωνικής κατασκευής (ή σχολής του κονστρουκτιβισμού).

Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, η κοινωνική ζωή είναι ένα ρευστό και διαρκώς «επαναδιαπραγματευόμενο» σύνολο από κοινωνικές πρακτικές, βρίσκεται δηλαδή σε συνεχή αναδιαμόρφωση μέσω των τρόπων αμοιβαίας κατανόησης και δράσης των ατόμων. Τα άτομα μοιράζονται τρόπους σκέψης, ιδέες, αξίες και έννοιες, καθώς αλληλεπιδρούν.

Έτσι, «κατασκευάζουν» «κοινωνικούς κόσμους», δηλαδή δίνουν ευρύτερο νόημα στις άμεσες εμπειρίες της καθημερινής ζωής. Οι κοινές πρακτικές, τα νοήματα και η γλώσσα που μοιράζονται τα άτομα μεταξύ τους συνιστούν τους μηχανισμούς μέσω των οποίων η κοινωνική ζωή διαμορφώνεται σε συνεκτικό σύνολο. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι μέσα από τις κοινωνικές τους σχέσεις «κατασκευάζουν» την καθημερινή πραγματικότητα και την αντιλαμβάνονται ως δεδομένη, νομιμοποιημένη και «φυσική». Η συνεχής αυτή αναδιαμόρφωση της πραγματικότητας μας επιτρέπει να συλλάβουμε αφενός τους κοινωνικούς θεσμούς ως τους επαναλαμβανόμενους και παγιωμένους τρόπους αμοιβαίων πρακτικών και αμοιβαίας (διυποκειμενικής) κατανόησης και συμπεριφοράς, και αφετέρου την κοινωνία ως μια πολιτισμική και συμβολική «κατασκευή» (Berger & Luckmann, 1967).

Γ3. Σχολικό βιβλίο σελ. 32: Η υποτέλεια ... την εποχή εκείνη.

Η υποτέλεια αυτή του αγρότη αποτέλεσε τη βάση των φεουδαρχικών κοινωνιών της Δυτικής Ευρώπης (Γαλλία, Γερμανία κτλ.) και εκφράστηκε με την παροχή αφενός άμισθης υποχρεωτικής εργασίας (αγγαρεία) και αφετέρου φόρων (σε είδος, αλλά και σε χρήμα αργότερα) που καθιστούσαν τη ζωή του αγρότη δύσκολη.

Εξαιτίας όλων αυτών των υποχρεώσεων, των επαχθών δεσμεύσεων και των φόρων που έπρεπε να δίνει ο αγρότης στον φεουδάρχη, συχνά ο πρώτος βρισκόταν κάτω από τα όρια της επιβίωσης. Η εξαθλίωση των

2021 | Οκτώβριος | Φάση 1 | Διαγωνίσματα Προετοιμασίας

αγροτικών πληθυσμών και στις δουλοκτητικές και στις φεουδαρχικές κοινωνίες εξηγεί και τον μεγάλο αριθμό των πρόωρων θανάτων που χαρακτηρίζουν αυτές τις κοινωνίες. Οι άνθρωποι επομένως, σ' αυτές τις κοινωνίες, είχαν μικρή προσδοκώμενη ζωή, δηλαδή μικρές πιθανότητες να φτάσουν σε κάποια μεγάλη ηλικία εξαιτίας των επιδημιών και των λιμών που προκαλούνταν από μια κακή σοδειά ή ακόμη εξαιτίας των άθλιων συνθηκών υγιεινής. Εξάλλου στις μικρές πιθανότητες, για μεγάλη προσδοκώμενη ζωή οφειλόταν η υψηλή γεννητικότητα την εποχή εκείνη.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Σχολικό βιβλίο σελ. 58: Η ιεραρχία... στην εκπλήρωση μιας βασικής λειτουργίας, και Σχολικό βιβλίο σελ. 65: Ο κοινωνικός έλεγχος... στο Μεσοπόλεμο.

Η ιεραρχία αυτή οφείλεται σε ένα σύστημα θέσεων που προσδιορίζει την κάθε δραστηριότητα (οικογενειακή, εκπαιδευτική ή εργασιακή) και περιλαμβάνει τις τυποποιημένες και αναμενόμενες συμπεριφορές, δηλαδή τον κοινωνικό θεσμό. Επομένως ένας κοινωνικός θεσμός συνίσταται από ένα σύστημα θέσεων και αποσκοπεί στην εκπλήρωση μιας βασικής λειτουργίας της κοινωνίας.

(Παρατήρηση: αν οι μαθητές γράψουν παράδειγμα να μη βαθμολογηθεί αρνητικά).

Ο κοινωνικός έλεγχος είναι το σύνολο των μηχανισμών που χρησιμοποιεί μια κοινωνία, για να γίνουν αποδεκτές οι αξίες της και να εφαρμοστούν οι κανόνες της από τα μέλη της. Η έννοια του κοινωνικού ελέγχου καθιερώθηκε αρχικά από τους κοινωνιολόγους με αφορμή τη μελέτη της παραβατικότητας των νέων στον Μεσοπόλεμο.

Δ2. Σχολικό βιβλίο σελ. 54: Η κοινωνικοποίηση είναι τέλος... υπέρμετρες απαιτήσεις τους

Η κοινωνικοποίηση είναι, τέλος, μια διαδικασία οικοδόμησης της συλλογικής ταυτότητας. Η αίσθηση ότι ανήκουμε σε μια ομάδα μάς βοηθά να συγκροτήσουμε την αυτο-εικόνα μας, την οποία διαμορφώνουμε σε σχέση με τους συνανθρώπους μας και συγχρόνως τη μοιραζόμαστε με τα

μέλη της ευρύτερης ή της στενότερης ομάδας στην οποία ανήκουμε. Κοινωνικοποιημένο θεωρείται ένα άτομο που εντάσσεται σε ομάδες (π.χ. συγγενείς, συνομήλικοι, συμμαθητές, συνάδελφοι κ.ά.) και αισθάνεται μέλος τους, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι είναι υποχρεωμένο να υποτάσσεται στις τυχόν υπέρμετρες απαιτήσεις τους.

και Σχολικό βιβλίο σελ. 60: Σε πολλές κοινωνίες ... («είμαστε οικολόγοι» ή «είμαστε ροκάδες»).

Σε πολλές κοινωνίες (και ιδίως στις δυτικές) η διαδικασία ωρίμανσης του ατόμου αποδίδεται με έννοιες που αποτελούν ταυτόχρονα και ταξινομικές κατηγορίες όπως «παιδί», «έφηβος» και «ενήλικος». Οι παραπάνω κατηγορίες, που περιγράφουν τη φάση ωρίμανσης ή γήρανσης του ατόμου δεν είναι μόνο εργαλεία των κοινωνικών επιστημόνων, είναι ορατές και παρατηρήσιμες μέσα στις ίδιες τις ομάδες που συγκροτούν τα μέλη κάθε κατηγορίας (παρέες, λέσχες κτλ.). Αν σκεφτούμε τι είναι αυτό που κάνει τις πιο πάνω κατηγορίες διακριτές, θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι αυτό που τις οριοθετεί -και επομένως διαφοροποιεί την παρέα των παιδιών από την παρέα των εφήβων ή την παρέα των ενηλίκων- είναι η εμπειρία της κοινωνικοποίησης. Παρέες και σύλλογοι είναι μορφές (τυπικές ή άτυπες, δεν έχει και τόσο σημασία) που προσδιορίζουν τις επιλογές μας (ανήκουμε σε αυτή τη λέσχη κι όχι στην άλλη), εκφράζουν το αίσθημα του ότι ανήκουμε κάπου (επιλέγουμε αυτούς για παρέα και όχι τους άλλους) και σκιαγραφούν κομμάτι του κοινωνικού μας εαυτού ή της κοινωνικής μας ταυτότητας («είμαστε οικολόγοι» ή «είμαστε ροκάδες»).

Δ3. Σχολικό βιβλίο σελ. 67: Είναι επίσης ... επανακοινωνικοποίηση.

Είναι επίσης πιθανόν στην πορεία της ζωής του το άτομο να αναλάβει κάποιους ρόλους υποχρεωτικούς ή έκτακτους, όπως για παράδειγμα φαντάρος στο στρατό, ασθενής σε νοσοκομείο, οικότροφος, καλόγερος ή ακόμη έγκλειστος σε ίδρυμα. Στις περιπτώσεις αυτές άτομα που είχαν συνηθίσει να ζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα με κανόνες που ενδεχομένως είχαν διαμορφώσει οι ίδιοι καλούνται σε κάποια στιγμή της ζωής τους, να ζήσουν μέσα σε συνθήκες οργανωμένης διαβίωσης, όπως είναι ο στρατώνας, ο θάλαμος νοσηλείας, το δωμάτιο ενός οικοτροφείου, το κελί μιας μονής ή μιας φυλακής. Συχνά η είσοδος του ατόμου σε αυτού του είδους τα «κοινόβια» συνοδεύεται από τελετουργίες μύησης, όπως

2021 | Οκτώβριος | Φάση 1 | Διαγωνίσματα Προετοιμασίας

είναι το κούρεμα, τα καψώνια ή τα ομοιόμορφα ρούχα. Στις περιπτώσεις αυτές οι απαιτήσεις και οι προσδοκίες συμπεριφοράς είναι διαμετρικά αντίθετες από αυτές που το άτομο είχε συνηθίσει μέχρι τότε στη ζωή του. Εύλογο είναι επομένως το ερώτημα για το τι ακριβώς γίνεται όταν το άτομο τελειώσει με τη θητεία, τη νοσηλεία ή τον εγκλεισμό του και πρέπει να κάνει «μεικτές συναναστροφές». Τότε καλείται να επανασυνδεθεί με τους οικείους του, να ξεκινήσει ή να συνεχίσει την επαγγελματική του πορεία, να βρει τους παλιούς του φίλους ή να κάνει νέες γνωριμίες, με λίγα λόγια να επανενταχτεί στο κοινωνικό σύνολο. Αυτή η διαδικασία επανασύνδεσης με το κοινωνικό σύνολο ονομάζεται επανακοινωνικοποίηση.

ΕΙΝΑΣΤΕ ΜΕΣΑ